

Pentsamendu kritikoa

Pentsamendu Kritikorako Fundazioaren arabera (The Foundation For Critical Thinking), pentsamendu kritikoa azken 2.500 urteetan garatu den kontzeptu aberatsa da, baina terminoa XX. mendearen erdialdean sortu zen. Pentsamendu Kritikoaren Bikaintasunerako Kontseilu Nazionalak honela definitu zuen 1987an: pentsamendu kritikoa da prozesu intelektualki diziplinatu bat, zeinak behaketa, esperientzia, gogoeta, arrazoiketa edo komunikazioaren bitartez bildutako edo sortutako informazioa aktiboki eta trebeki aplikatu, aztertu, sintetizatu edo ebaluatzen duena.

Beste modu batera esanda, gizakiak informazioa lortzeko, aztertzeko eta ebaluatzeko duen gaitasuna da pentsamendu kritikoa; ebidentzietan oinarrituta eta kanpoko isuri posibleak alde batera utzita, informazio horren egiazkotasuna argitzen saiatzen da, eta informazioari buruz ideia edo arrazoiketa justifikatua lortzen du

Pentsamendu kritikoaren bitartez, beraz, gure inguruneak ematen digun informazioa zalantzan jartzen dugu, eta ebaluazio-prozesu zorrotz baten bitartez aztertzen dugu; erabateko ziurtasunari eta baieztapenari eszeptizismo osasuntsua kontrajartzen dio pentsamendu kritikoak, eta saiatzen da bereizten zer den informazio faltsua eta zer ebidentzietan oinarritua. Horrenbestez, pentsalari kritiko bat beti dago prest aurkezten zaion informazioa zalantzan jartzeko.

Baina, zertarako balio du pentsamendu kritikoak? Nola eragin dezake pentsamendu kritikoak gure eguneroko bizimoduan? Benetan baliagarria da pentsamendu kritikoa garatzea?

Gaur egungo gizartea aldaketa-prozesu azkar eta etengabe batean murgilduta dago, bai gizarte-mailan, baita politika- eta kultura-mailan ere. Testuinguru horretan, arazo sozialak, mundu-mailako krisiak (esaterako, COVID-19ak eragindako pandemia eta haren ondoriozko krisi ekonomikoa) eta horien guztien inguruan jasotzen dugun gehiegizko informazioa aztertzeko, beharrezkoa da pentsamendu kritikoa garatzea. Hala, ebidentzietan oinarritutako iritzia edo ikuspuntua eraikiko du pertsona bakoitzak, eta gizarte demokratiko bateko eragile aktibo izango da. Izan ere, pentsamendu kritikoaren bidez, defentsa-mekanismoak garatzen ditugu informazio partzial eta interesatuen, sozialki ezarritako interesen, modaren, kontsumismoaren, manipulazioaren eta doktrinamenduaren aurka.

Pentsamendu kritikoa duten pertsonak, gai dira, beren identitatea osatuz, bizitzari eman nahi dioten norabidea askatasunez zuzentzeko. Aldiz, pentsamendu kritikorik ez duten pertsonak oso manipulagarriak dira, eta beste batzuen onurarako edo probetxurako erabil daitezke. Pentsamendu kritikoak subjektuen autonomia bultzatzen dezake, eta etengabe ikasteko nahia sortu, ezagutzak

norberaren eta taldearen onurarako aprobeztatzeko eta benetako aldaketa sozialak eragiteko. Beraz, pentsamendu kritikoa sustatu behar da, gizartea aldatzeko eta komunitateen bizi-kalitatea hobetzen laguntzeko tresna baita.

Zientzialariek egunero erabiltzen dute pentsamendu kritikoa gizartearen ongizaterako (gehienetan), eta metodo zientifikoa da egia aurkitzeko edo egiara ahalik eta gehien hurbiltzeko baliatzen duten tresna. Metodo zientifikoaren bidez eta pentsamendu kritikoa aplikatuz, arazoak azaltzen eta konpontzen saiatzen dira zientzialariak; horren adibide dira COVID-19aren pandemiari aurre egiteko eman diren aurrerapausoak. Gainera, aplikazio teknologikoak garatzen saiatzen dira, eta gure bizitzak hobetzeko balio dute gehienak: telefonoak, etxetresna elektrikoak, sateliteak, ordenagailuak, Internet, eta abar. Baina metodo zientifikoak mami ugari duenez, txosten honen beste atal batean jaso ditugu zientzialariek bere lanean erabiltzen duten tresna baliagarri horri buruzko azalpenak.

Aurreko paragrafoetan azaldutakoarekin argi geratu da pentsamendu kritikoaren garapena oso garrantzitsua dela gizartean. Baina garrantzitsua da pertsona bakoitzak ere garatzea, eguneroko bizitzan sortzen diren arazoak konpontzeko gai izateko; izan ere, ebatzi nahi dugun arazoari buruzko informazioa bildu eta aztertu ondoren, ondorioak ateratzen eta erabakiak hartzen laguntzen du.

Etengabe iristen zaigu gai desberdinei buruzko informazio ugari, eta, batzuetan, oso garrantzitsua da gai bat ondo ulertzea, erabakiak hartu ahal izateko eguneroko bizi moduan sortzen zaizkigun zalantzen aurrean: gure seme-alabak txertatuko ditugun ala ez, sendagile batek proposatzen digun tratamendu medikoaren ordezkotzat bilatzen dugun ala ez, gure dirua bankuak eskaintzen digun aurrezki-planean inbertitzen dugun ala ez, eta abar; edo, besterik gabe, munduaren egoera ulertzeko: COVID-19ak eragindako pandemia, kutsadura eta klima-aldaketa, Europara iristen diren errefuxiatuen egoera, eta abar.

Baina, egoera askotan zaila da jakitea zer den egiazkoa hainbeste informazioren artean, bereziki informazio kontraesankorrak daudenean eta erabakiak hartu behar ditugunean. Ikertzaileek metodo zientifikoa aplikatzean erabiltzen dituzten antzeko tresnak erabiltzeak —eta, bereziki, pentsamendu kritikoa gure eguneroko bizitzan aplikatzeak— egia aurkitzen lagundu diezaguke, edo egia horretara hurbiltzen behintzat, egoera horietan guztietan.

Pentsamendu kritikoa, beraz, problemak ebazteko eta erabakiak hartzeko bidea ematen digun gaitasun kognitiboa da, eta, zenbait ikerketaren arabera, denok hobetu dezakegu problemak ebazteko eta erabaki egokiagoak hartzeko gaitasun hori, behar bezala landuz gero; hau da, guztiok garatu dezakegu pentsamendu kritikoa.